

УМОВИ ТА ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

© 2017 ШУМИЛО О. С.

УДК 330.342.3

Шуміло О. С. Умови та чинники економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі

У статті розкрито суть та встановлено відмінність понять «умови» та «чинники», визначено особливості їх дії щодо економічної безпеки підприємств роздрібною торгівлі. Проведено аналіз визначень науковцями зазначених категорій. У результаті компаративного аналізу визначено, що під поняттям «умова» більшість науковців розуміють обставини реальної дійсності, під час яких відбуваються події. З огляду на це запропоновано розглядати умови та чинники як явища. При цьому умова – це явище, що породжує можливість дії, зумовленою наслідком, тобто сприятливо впливає на розвиток причинного зв'язку, але безпосередньо не впливає на стан. Щодо економічної безпеки, то вона існує/може існувати в певних умовах, які відносно неї є об'єктивною реальністю. Конкретні існуючі умови породжують відповідні їм чинники. Запропоновано класифікацію головних умов, в яких формується економічна безпека підприємства роздрібною торгівлі: економічні (макро- та мікро-), соціальні, політико-правові, ринкові, інформаційні. Зазначено, що визначені умови економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі породжують зовнішні чинники, а внутрішні чинники формуються на підприємстві в результаті його діяльності та є відповіддю на вплив зовнішніх чинників.

Ключові слова: економічна безпека, торговельне підприємство, умови, чинники, явища.

Рис.: 1. **Бібл.:** 12.

Шуміло Ольга Станіславівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

УДК 330.342.3

Шумило О. С. Условия и факторы экономической безопасности предприятия розничной торговли

В статье раскрыта суть и установлено различие понятий «условия» и «факторы», определены особенности их действия относительно экономической безопасности предприятий розничной торговли. Проведен анализ определенных указанных категорий учеными. В результате сравнительного анализа определено, что под понятием «условие» большинство ученых понимают обстоятельства реальной действительности, в которых происходят события. Исходя из этого предложено рассматривать условия и факторы как явления. При этом условие – это явление, порождающее возможность действия, обусловленного следствием, то есть благоприятно влияющее на развитие причинной связи, но непосредственно не влияющее на состояние. Что касается экономической безопасности, то она существует/может существовать в определенных условиях, которые по отношению к ней являются объективной реальностью. Конкретные существующие условия порождают соответствующие им факторы. В статье предложена классификация главных условий в которых формируется экономическая безопасность предприятия розничной торговли: экономические (макро- и микро-), социальные, политико-правовые, рыночные, информационные. Отмечено также, что определенные условия экономической безопасности предприятия розничной торговли порождают внешние факторы, а внутренние факторы формируются на предприятии в результате его деятельности и являются ответом на воздействие внешних факторов.

Ключевые слова: экономическая безопасность, торговое предприятие, условия, факторы, явления.

Рис.: 1. **Библ.:** 12.

Шумило Ольга Станіславівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

UDC 330.342.3

Shumilo O. S. The Conditions and Factors of the Economic Security of Retail Trade Enterprise

The article discloses the meaning and distinguishes between the concepts of «conditions» and «factors», and defines the particulars of their action on the economic security of retail trade enterprises. An analysis of these definitions of these categories, provided by scientists, was carried out. As a result of comparative analysis, it is determined that under the concept of «condition» most scientists understand the circumstances of reality in which events do occur. On this basis it was suggested that conditions and factors should be considered as phenomena. With that, the condition is a phenomenon that has the potential to act as a result of consequence, i.e., it facilitates the development of causation but does not directly affect the state. As far as economic security is concerned, it exists/may exist under certain conditions in relation to which they are objective reality. The specific existent conditions give rise to their respective factors. The article proposes the classification of the main conditions in which the economic security of retail trade enterprise is formed: economic (macro and micro), social, politico-legal, market-based, informational. It has been also specified that certain conditions of economic security of retail trade enterprise create the external factors, while the internal factors are generated at enterprise as result of its activities and represent a response to the external factors.

Keywords: economic security, trade enterprise, conditions, factors, phenomena.

Fig.: 1. **Bibl.:** 12.

Shumilo Olga S. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumskaya Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

Сучасні умови господарювання підприємств роздрібною торгівлі характеризуються високим рівнем нестабільності та невизначеності, що зумовлюються впливом економічної, соціальної та політичної кризи в країні. У таких умовах, сповнених небезпек і загроз, одним із найважливіших завдань менеджменту стає вирішення проблеми забезпечення та гарантування економічної безпеки підприємства на основі більш детального дослідження її умов і чинників впливу.

Проблеми економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі, а саме – чинники, що впливають на її рівень, досліджено багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед них О. В. Ареф'єва, І. О. Бланк, А. Е. Воронкова, К. С. Горячова, С. М. Ілляшенко, Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов та інші. Але з урахуванням трансформації, що відбувається в сучасному економічному просторі, чинники та умови, в яких вони формуються, потребують більш детального дослідження.

Мета статті – розкрити суть і встановити відмінність понять «умови» та «чинники», визначити особливості їх дії щодо економічної безпеки підприємств роздрібною торгівлі.

Забезпечення та гарантування економічної безпеки підприємств роздрібною торгівлі відбувається в певних умовах під впливом відповідних чинників. Для успішного функціонування підприємств на ринку необхідна ідентифікація умов та визначення відповідних чинників впливу на економічну безпеку суб'єкта торговельної діяльності. Як умови, так і чинники економічної безпеки торговельних підприємств відображають причинно-наслідкові зв'язки, що визначають стан безпеки, їх комплексний аналіз стає методологічною та інформаційною основою для розробки заходів із підвищення рівня економічної безпеки.

У першу чергу дослідимо суть понять «умова» і «чинник» та проведемо критичний аналіз визначень науковців зазначених категорій.

Отже, в академічному тлумачному словнику української мови наводиться декілька визначень категорії «умова». Згідно з одним із них умова розглядається як необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, уточнення чого-небудь або сприяє чомусь, або обставини, особливості реальної дійсності, під час яких відбувається або здійснюється що-небудь [1]. Т. І. Кулагіна визначає поняття «умови» як обставини, які визначають ті або інші наслідки, поява яких заважає одним процесам або явищам і сприяє іншим [2]. У тлумачному словнику російської мови Т. Ф. Єфремової «умови» визначаються як сукупність положень, що лежать в основі чогось; те, що робить щось можливим інше, від чого залежить щось інше, що визначає собою щось інше [3]. А. М. Новіков розуміє умови як обставини, що зумовлюють появу/розвиток того чи іншого процесу. І для будь-якої діяльності, необхідним є такий набір груп умов: мотиваційні, кадрові, матеріально-технічні, науково-методичні, фінансові, організаційні, нормативно-правові, інформаційні [4].

У результаті проведеного компаративного аналізу визначено, що під поняттям «умова» більшість науковців розуміють обставини реальної дійсності, під час яких відбуваються події.

Філософське тлумачення цієї категорії полягає в тому, що умова – це те, від чого залежить об'єкт, комплекс об'єктів, характер їх взаємодії, із наявності цієї взаємодії випливає можливість існування, функціонування та розвитку цього об'єкта [5]. Так, умова – це явище, яке формує або створює можливість дії, і цей зв'язок зумовлений наслідком. Одним із загальних законів об'єктивного світу є закон зв'язку та залежності між явищами суспільного життя – зміна одних явищ спричинює зміну інших.

Учення про взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ об'єктивного світу є важливим принципом діалектики. Він органічно випливає з того, що, *по-перше*, світові притаманна матеріальна єдність, що полягає у визнанні єдиного, загального першопочатку, який лежить у підґрунті всієї різноманітності речей і явищ. *По-друге*, цей принцип походить з того, що в об'єктивному світі не

існує абсолютно простих предметів і явищ. Усі вони мають складну структурну організацію, тобто складаються з якихось елементів, частин, що пов'язані між собою. *По-третє*, цей принцип відображає те, що у світі немає абсолютно ізольованих явищ. Завдяки зв'язку та взаємодії одні процеси та явища породжують інші, відбувається перехід від одних форм руху до інших і внаслідок цього здійснюється вічний рух і розвиток, що являє собою загальну форму буття [6].

З огляду на зазначене доцільно розглядати умови та чинники як явища. При цьому умова – це явище, що породжує можливість дії, зумовленої наслідком, тобто сприятливо впливає на розвиток причинного зв'язку, але безпосередньо не впливає на стан. Щодо економічної безпеки, то вона існує/може існувати в певних умовах, які відносно неї є об'єктивною реальністю. Конкретні існуючі умови породжують відповідні їм чинники. Умови забезпечують дію чинників, які, своєю чергою, безпосередньо впливають на економічну безпеку торговельного підприємства. Життєвий цикл діяльності чинників визначається періодом часу наявності відповідних умов.

Для відображення змісту причинно-наслідкового комплексу в науці, окрім поняття «умови», визначають також поняття «детермінація», «фактори» та «чинники». Проте в перекладі з української на російську мову терміни «фактори» та «чинники» збігаються, що є тавтологією [7]. В українській мові слова «фактор» і «чинник» є синонімами.

Чинник – поняття, похідне від поняття «чинити», «діяти», «здійснювати певний вчинок, дію», тобто «те, що чинить, здійснює вплив, діюче». Серед синонімів цього поняття – поняття «фактор», яке походить від латинського слова «*facere*» («діяти», «виробляти», «примножувати») [8]. В академічному тлумачному словнику української мови чинник визначається як умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис; фактор [1].

Детермінація (від лат. *determinare* – визначати, обумовлювати) – найбільш загальна категорія, що характеризує походження явищ, які вивчаються в природі та суспільстві. Детермінація характеризує залежність одних явищ, процесів і станів від інших, свідчить про зв'язок між речами та явищами, а також установлення причин виникнення чого-небудь [9].

Детермінантами економічної безпеки торговельного підприємства є чинники зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, що зумовлюють стан і рівень безпеки підприємства.

Якщо чинники економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі (як негативні, так і позитивні) – це явища, що впливають на її стан, і є причинами, то умови – це явища, що безпосередньо впливають на причинний зв'язок, сприяючи зміцненню або зниженню економічної безпеки підприємства. Тобто можна стверджувати, що сила впливу визначається саме умовами. Умови змінюють чинники та їх вплив на економічну безпеку підприємства роздрібною торгівлі та загалом мають суттєвий вплив на функціонування підприємства.

Розглядаючи економічну безпеку підприємства роздрібною торгівлі як соціальне явище, необхідно враховувати, що оцінювання одних явищ як умов, а інших як чинників має відносний характер, адже в деяких випадках певне явище може бути чинником економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі, а в інших – її умовою. Слід зауважити, що явище стає чинником тільки за наявності конкретних умов, що сприятимуть йому, які теж не є постійними, а перебувають у постійній трансформації.

Наприклад, сприятливі політичні умови в країні стимулюють появу низки чинників, що позитивно впливатимуть на ефективність діяльності торговельного підприємства та на рівень його економічної безпеки. До таких чинників можна віднести рішення уряду щодо підтримки торговельної галузі, державний контроль і регулювання діяльності підприємств, рішення щодо забезпечення ресурсами підприємств, рівень корупції тощо. І навпаки, наявність таких чинників сприятиме стабільній роботі уряду та політичній стабільності в країні. Проте несприятливі політичні умови формують відповідну низку чинників з протилежним векторним спрямуванням.

Слід зазначити, що сучасні умови функціонування торговельних підприємств підлягають постійній трансформації. Специфічною особливістю сучасного етапу розвитку національної економіки є перманентна трансформація умов функціонування торговельних підприємств.

Головною тенденцією в розвитку сучасного світу є глобалізація – це складний багатогранний процес, що охоплює всі сфери суспільного розвитку та виражається в постійно зростаючій взаємозалежності країн світу в результаті формування єдиного господарського простору, породжує значну кількість чинників, що впливають на економічну безпеку підприємства.

Вона істотно впливає на економічне життя практично всіх країн світу і, звичайно, на Україну, яка цілком

усвідомлено, активно й цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції в міжнародну економіку. В Україні є достатні умови для того, щоб активно інтегруватися в загальноцивілізаційні світові процеси, і найсильнішою інтеграційною категорією є торгівля [10]. Адже торгівля – це найбільш гнучка та адаптивна галузь економіки країни, у ній постійно відбуваються суттєві зміни та оновлення відповідно до трансформації умов. Це зумовлено її особливостями як системи: динамічність і стохастичність поведінки її елементів; наявність ресурсів і структурних зв'язків, що визначають її поведінку в конкретних умовах; здатність до самоорганізації та формування цілей усередині системи відносно ситуації, що склалася; здатність адаптуватися до ринкового середовища.

І з метою забезпечення комплексного управління економічною безпекою підприємства роздрібною торгівлі, умови, в яких формується певний рівень економічної безпеки, та чинники, що впливають на неї, потребують детальної класифікації. У стислому вигляді класифікацію умов і чинників економічної безпеки підприємства зображено на *рис. 1*.

Серед головних умов, в яких формується економічна безпека підприємства роздрібною торгівлі в сучасному трансформаційному середовищі, сповненому невизначеності, виокремлено такі: економічні (макро- та мікро-), соціальні, політико-правові, ринкові, інформаційні.

Економічні умови – це такі умови, що стосуються економічного середовища, сутність якого відбивається на рівні макросвітової економіки, а на мікрорівні – національної економіки. У межах економічних умов формуються *економічні чинники*, які безпосередньо впливають на економічну безпеку підприємства роздрібною торгівлі. До цих чинників належать: інфляція; стан і розвиток ВВП; специфіка експортно-імпортних операцій; конвертованість національної грошової одиниці; рівень мінімальної заробітної плати; рівень розвитку фінансо-

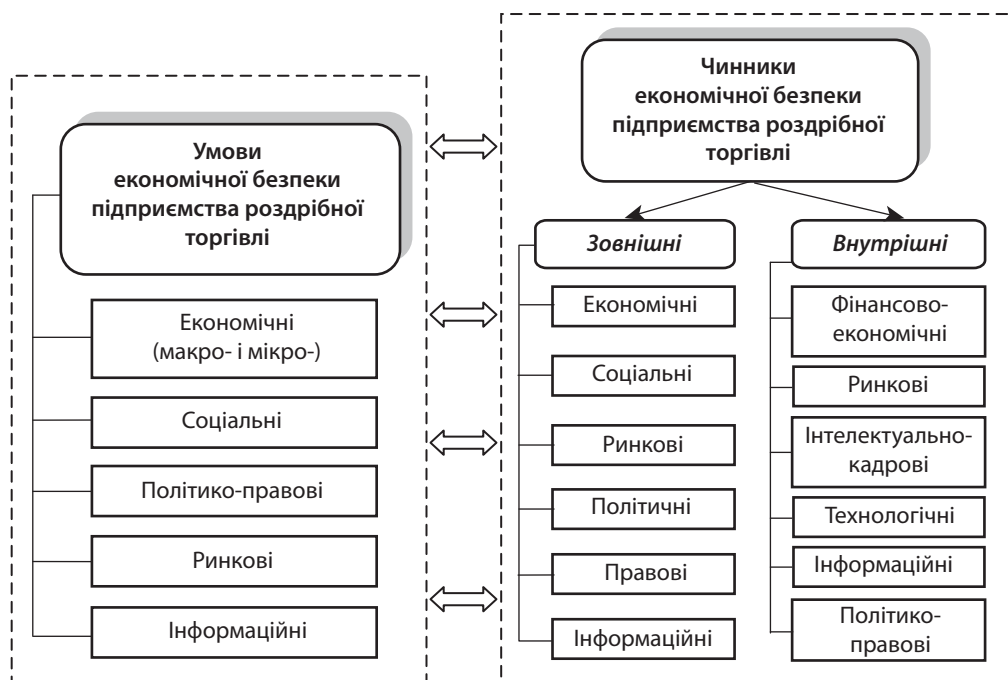

Рис. 1. Умови та чинники економічної безпеки підприємств роздрібною торгівлі

вої системи; грошово-кредитна політика НБУ; система організації податкового контролю тощо.

Соціальні явища, а саме: соціальні групи та суспільні відносини, соціальні процеси і соціальні утворення разом складають соціальні умови. Таким чином, *соціальні умови* в широкому розумінні – це загальна сукупність умов існування людини та суспільства. Соціальні умови, своєю чергою, породжують *соціальні чинники* впливу на економічну безпеку підприємства роздрібною торгівлі, до яких відносять: культурний рівень розвитку суспільства; статево-вікову структуру населення; міграційні процеси населення-споживачів; рівень народжуваності; рівень зайнятості; рівень безробіття в країні; покращення умов праці та здоров'я працівників і населення; міграцію населення та ін.

Сукупність політичних і правових явищ визначає *політико-правові умови*, в яких формується рівень економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі. Адаптивність торговельного підприємства має залежність як від політичного середовища, що склалося в державі, так і від міжнародного політичного середовища. Політико-правові умови породжують такі *політичні чинники* впливу на економічну безпеку торговельного підприємства: наявність міждержавних угод; політична стабільність у країні; вплив політиків на економічні реформи; рівень корумпованості влади щодо діяльності торговельних підприємств; загострення внутрішньополітичної ситуації в країні внаслідок військових дій тощо. До *правових чинників* економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі відносять: державне регулювання економіки; законодавчу базу в країні та окремо для торговельних підприємств; митну політику для торговельної галузі; регулювання ціноутворення; підтримку інноваційної діяльності; реєстрацію торговельної марки; патенти; державне страхування тощо.

У загальному розумінні ринок – це система економічних відносин, що побудовані на основі ринкових законів і принципів. У *ринкових умовах* теж формується група чинників, що мають вплив на економічну безпеку торговельного підприємства. До *ринкових чинників* можна віднести: безпосередньо територію, де здійснюється торгівля та угоди між покупцями й продавцями; взаємодію торговельного підприємства зі споживачами та постачальниками; маркетингові дослідження; рекламу; обсяги продажу товарів і послуг населенню; сукупність покупців і продавців, що складають структуру ринку; рівень розвитку спеціалізованих організацій; стан і розвиток торговельних мереж; конкурентоспроможність торговельних підприємств. Конкурентоспроможність торговельного підприємства є одним зі значущих чинників впливу, вона є основою економічної безпеки підприємства, адже розуміння проблем конкуренції допомагає своєчасно реагувати на економічні, технічні, інформаційні зміни та вживати заходи щодо забезпечення конкурентних переваг, що сприятимуть економічній безпеці торговельного підприємства.

Сучасні інформаційні явища, такі як мережа Інтернет, інформаційні системи, інформаційні технології, створюють *інформаційні умови*, в яких створюються *інформаційні чинники* економічної безпеки підприємства

роздрібною торгівлі. Причому зазначені явища, що формують умови, і є чинниками економічної безпеки.

Одним із головних інформаційних чинників є стрімкий розвиток мережі Інтернет, що зумовлює динамічний розвиток нового виду торгівлі – електронної, яка вже сьогодні починає інтенсивно конкурувати з традиційною роздрібною торгівлею. Активно розвиваються позамагазинні форми обслуговування споживачів: торгівля за каталогами та/або у віртуальному режимі, що передбачає безконтактне обслуговування клієнтів (наприклад, онлайн-продаж квитків і т. п.) [11]. Розвиток електронної торгівлі безпосередньо впливає на економічну безпеку торговельних підприємств, а саме: торговельний процес більш захищений від існуючих зовнішніх і внутрішніх загроз, більш ефективним, з меншими затратами стає процес продажу товарів.

Упровадження та використання інформаційних технологій і систем на підприємствах роздрібною торгівлі безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки та успішність функціонування підприємства загалом.

Так, в умовах конкуренції, торговельні підприємства зацікавлені в системах управління взаємовідносинами з клієнтами – GRM. Такі системи застосовують для здійснення більш ефективної асортиментної, маркетингової політики, також їх застосовують під час управління знижками на товари. До інформаційних технологій належить і спілкування SMS із споживачами, які сповіщають споживача про бонуси та спеціальні торговельні програми, що також підвищує ефективність торговельної діяльності. Серед торговельних компаній стають популярними системи управління мережами магазинів SCM, наприклад система Visual Pos Manager (VPM), за допомогою якої можна управляти всіма знижками на товари та підрозділами торговельної мережі, яка взаємодіє з такими сучасними електронними системами, як SAP Retail, Oracle Retail, 1C та ін. Застосування касової програми PosX, окрім стандартних операцій, надає можливість приймати безготівкові платежі, бонусні та дисконтні карти. Серед торговельних агентів стає популярним застосування кишенькових комп'ютерів, в яких накопичується інформація про клієнтів, товар, розрахунки та системи RFID і яка має зв'язок із головною обліковою системою торговельного підприємства.

Слід зазначити, що з метою забезпечення відповідного рівня економічної безпеки господарюючий суб'єкт – власник інформації – має право застосовувати заходи щодо захисту інформації, що становить комерційну таємницю, під якою відповідно до чинного законодавства розуміється науково-технічна, технологічна, виробнича, торговельна, фінансово-економічна або інша інформація, що має дійсну або потенційну комерційну цінність через невідомість третім особам, до якої немає вільного доступу на законній підставі та відносно якої власником такої інформації введений режим комерційної таємниці [12].

У контексті дослідженого слід зазначити, що зазначені умови економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі породжують зовнішні чинники, а внутрішні чинники формуються на підприємстві в результаті його діяльності та є відповіддю на вплив зовнішніх чинників.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження доведено, що поняття «умова» та «чинник» відрізняються за суттю. Визначено, що чинники є явищами, які здійснюють вплив на стан економічної безпеки підприємства, і причинами, а умови є явищами, які безпосередньо сприяють її зміцненню або зниженню.

Умови, в яких формується певний рівень економічної безпеки, та чинники, що впливають на неї, класифіковані на економічні (макро- та мікро-), соціальні, політико-правові, ринкові, інформаційні. Причому умови формують зовнішні чинники економічної безпеки підприємства, а внутрішні чинники формуються на самому торговельному підприємстві. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник української мови: в 11 т. Т. 10. Київ: Наукова думка, 1970–1980. С. 441.
2. Кулагина Т. И. Дидактические условия развития познавательной самостоятельности студентов экономических специальностей в процессе обучения иностранному языку. Вестник ОГУ. 2006. № 6. Т. 1. С. 158–163.
3. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный: в 2 т. М.: Русский язык, 2000. 1209 с.
4. Новиков А. М. Педагогика: словарь системы основных понятий. М.: Издательский центр ИЭТ, 2013. 268 с.
5. Петренко С. І. Аналіз підходів до верифікації терміна «дидактичні умови» в контексті формування ІКТ-компетентності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 34. С. 142–144.
6. Подольська Є. А. Філософія: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 704 с.
7. Тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/faktor>
8. Чинник. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Чинник>
9. Яворська О. Про детермінанти, що породжують та обумовлюють посягання на безпечні умови відбування покарання у виховних колоніях. Історико-правовий часопис. 2014. № 2. С. 153–157.
10. Каїра Л. Г., Титар К. А. Україна і сучасні процеси світової економічної глобалізації. *Славута*: зб. наук. пр. 2013. Вип. № 6. URL: <http://slavutajournal.com.ua/arxiv-nomeriv/slavuta-vipusk-6-2013/ukraina-i-suchasni-procesi-svitovoi-ekonomichnoi-globalizacii>
11. Дмитренко І. Структурна перебудова роздрібно торгівлі в умовах глобалізації. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 4. С. 64–74.
12. Іванченко Н. О. Інформаційна складова економічної безпеки підприємства та її визначення для забезпечення стійкого розвитку національної економіки. *Стратегія розвитку України*. 2011. № 3. С. 124–128.

REFERENCES

- "Chynnyk" [Factor]. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Чинник>
- Dmytrenko, I. "Strukturna perebudova rozdrubnoi torhivli v umovakh hlobalizatsii" [The restructuring of retail trade in the conditions of globalization]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 4 (2016): 64-74.
- Ivanchenko, N. O. "Informatsiina skladova ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva ta yii vyznachennia dlia zabezpechennia stiiikoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky" [The information com-

ponent of the enterprise economic security and its definition for sustainable development of the national economy]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy*, no. 3 (2011): 124-128.

Kaira, L. H., and Titar, K. A. "Ukraina i suchasni protsesy svitovoi ekonomichnoi hlobalizatsii" [Ukraine and modern global processes of economic globalization]. *Slavuta*. <http://slavutajournal.com.ua/arxiv-nomeriv/slavuta-vipusk-6-2013/ukraina-i-suchasni-procesi-svitovoi-ekonomichnoi-globalizacii>

Kulagina, T. I. "Didakticheskiye usloviya razvitiya poznavatel'noy samostoyatel'nosti studentov ekonomicheskikh spetsialnostey v protsesse obucheniya inostrannomu yazyku" [Didactic conditions of development of informative independence of students of economic specialties in the process of learning a foreign language]. *Vestnik OGU*. Vol. 1, no. 6 (2006): 158-163.

Novikov, A. M. *Pedagogika: slovar sistemy osnovnykh ponyatiy* [Pedagogy: dictionary of basic concepts]. Moscow: Izdatelskiy tsentr IET, 2013.

Podolska, Ye. A. *Filosofia* [Philosophy]. Kyiv: Tsent' navchal'noy literatury, 2006.

Petrenko, S. I. "Analiz pidkhodiv do veryfikatsii termina «dydaktychni umovy» v konteksti formuvannia IKT-kompetentnosti" [Analysis of approaches to the verification of the term "didactic conditions" in the context of formation of ICT-competence]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu*, no. 34 (2014): 142-144.

Slovyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. Vol. 10. Kyiv: Naukova dumka, 1970-1980.

"Tlumachnyi slovyk ukrainskoi movy" [Explanatory dictionary of the Ukrainian language]. <http://sum.in.ua/s/faktor>

Yavorska, O. "Pro determinanty, shcho porodzhuiut ta obumovliuiut posiahannia na bezpechni umovy vidbuvannia pokarannia u vykhovnykh koloniiakh" [On the determinants that create and lead to attacks on the safe conditions of the sentence in educational colonies]. *Istoryko-pravovyi chasopys*, no. 2 (2014): 153-157.

Yefremova, T. F. *Novyy slovar russkogo yazyka. Tolково-slovoobrazovatel'nyy* [New dictionary of the Russian language. Sensible-word-formation]. Moscow: Russkiy yazyk, 2000.